

Can Serra dels Exhibis

Navàs

Ubicació

Comarca: Bages

Lloc/Adreça: Sector central del terme municipal. Vall d'Hortons o dels Gitanos. Antic terme del castell de Castelladral. Parròquia de Sant Miquel de Castelladral.

Emplaçament Al sud de Palà de la variant en surt una pista en direcció a cal Tiet que va en direcció nord en paral·lel a la riera d'Hortons. Cal seguir-la uns 5 km i prendre trencall a l'esquerra (NW) 1 km fins a la casa.

Alçada: 463

Coordenades:

Latitud: 41.87996

Longitud: 1.74293

UTM Est (X): 395696

UTM Nord (Y): 4637212

Classificació

Número de fitxa 08141 - 274

Àmbit: Patrimoni immoble

Tipologia Edifici

Estil / època: Medieval Modern Contemporani Popular

Segle XIII-XX

Estat de conservació Bo

Protecció Legal

Tipus de protecció: BPU

Observacions protecció: Pla Especial Urbanístic de Protecció del patrimoni i catàleg de béns arquitectònics, històrics i ambientals de Navàs (Bages), 2018, amb el núm. 98.EA. Nivell 3. Parcial. Nivell 4. Ambiental / Nivell 6. AEA Pla Especial Urbanístic del Catàleg de Masies i Cases rurals en Sòl no urbanitzable de Navàs, aprovat el 2012, amb el núm. 20.

Data aprovació: dc., 20/02/2019 - 12:00

Accés Fàcil

Ús actual: Residencial - productiu

Titularitat Privada

Titular: 08140A014000400000IE
Autoria de la fitxa Jordi Piñero Subirana
Data de registre de la fitxa: dv., 14/05/2021 - 09:46

Descripció

Masia de dimensions considerables, d'origen medieval, emplaçada en un petit altiplà a ponent de la Vall d'Hortons. Consta d'un cos residencial de planta quadrada (amb planta baixa més dos pisos), una petita pallissa situada uns metres a ponent i un cobert de pedra també separat, a llevant. La resta de construccions són modernes. El cos més antic de la masia és el que està situat al nord, i per la cara sud-est conserva un portal adovellat que dóna accés a la casa. Ha quedat, però, sota el porxo del cos que es va afegir en aquest sector al segle XVIII. Ara la façana d'aquest cos és la que singularitza l'edifici, amb una composició simètrica basada en dos eixos d'obertures amb arcades: dues a la planta baixa, configurant el porxo, i dues més a cada planta dels nivells superiors, aquestes en forma de galeries.

En la resta de façanes les obertures s'han modificat i uniformitzat en èpoques relativament modernes. Així mateix, en la recent restauració de la masia s'han revestit els murs d'un arrebossat de color rosat que deixa al descobert només les pedres cantoneres i algun petit fragment de mur. De les obertures originàries i tradicionals, amb llindes i brancals de pedra carejada, tan sols se'n conserven unes poques. A la dècada de 1970-80 la casa encara no tenia l'arrebossat actual. A la façana posterior hi ha una escala, que antigament era més ampla, i que dóna accés al primer pis i també a un replà elevat on hi ha una capelleta molt petita.

A l'entorn de la casa es conserva una antiga tina de brescat, sense cairons i amb restes d'un arrebossat interior. Propera a aquesta n'hi ha una altra d'excavada en un bloc de roca.

Observacions:

Altres denominacions: Can Serra dels Arxius

Inscripcions en llindes del segle XVII: 1636

Inscripcions en llindes del segle XVIII: 1758, 1778,

Inscripció a la pallissa: Maurici Serra any 1770

Història

Aquesta masia a l'edat mitjana s'anomenava Exhibis i és documentada des del segle XIII. L'any 1203 és esmentada una masoveria de Can Serra dels Exhibis: Coromines. Ponç d'Olivella i la seva esposa Ermessenda concediren al sagristà del monestir de Santa Maria de Serrateix part del delme de Coromines. El 4 de juny de l'any 1361 es fa un reconeixement d'ésser homes del sagristà: "Ramon de Coromines i la seva muller, Romia, del terme de Castelladral, reconeixen a Berenguer de Torigues, sagristà del monestir de Santa Maria de Serrateix, ésser els seus homes quitis, solius i naturals i tenir per ell el mas de Coromines i una banada de terra anomenada "lo Solà dels Closos". S'esmenten les afrontacions, els censos i altres obligacions. Així mateix, es fa esment de les terres que tenen pel senyor d'Olivella i el cens que lliuren a l'hereu del mas d'Eixibís". La masia es troba documentada, també, en un llevador de censos del monestir de Serrateix del 1370 junt amb la Comaposada, la Rovira, Maçaners, Puiggròs, Casanova i la Llastanosa. L'any 1394, Pere d'Eixibís va vendre el dret que tenia de cobrar un cens al mas de Coromines de

Castelladral, a canvi de rebre del sagristà del monestir de Santa Maria de Serrateix la quantitat de cinc lliures i mitja (que equival a 210 sous).

D'aquests segles baix-medievals en coneixem altres notícies que l'historiador Francesc Serra recull en un treball inèdit sobre aquest mas. El 1297 l'hereu era Ramon d'Exibis, el 1348 (l'any de la pesta negra) l'hereu era Guillem dels Exibis. El 1401 l'hereu era Pere dels Exibis, casat amb Ròmia. Segons Francesc Serra, a principis del segle XV els Exibis eren una família pagesa terratinent d'un cert estatus social que havien aconseguit casar el seu hereu amb una Casaldàliga, del reputat mas de Balsareny. El 1545 l'hereu era Bartomeu Exibis.

A finals del segle XVI (el 1593) la pubilla dels Exibis, Valentina Exibis i Quer, es casa amb Francesc Serra. Els Serra en aquesta època s'havien establert a Castelladral i és possible que provinguessin d'una branca dels Serra de Claret dels Cavallers (Sant Mateu de Bages). Fou a partir d'aquest matrimoni que la descendència i la casa prengueren el nom de Serra als Exibis en els primers temps i Serra dels Exibis o *Aixibis* posteriorment. L'hereu d'aquest matrimoni fou Joan Serra i Exibis, casat el 1620 amb Caterina Puig. El 1643 l'hereu era Gabriel Serra dels Exibis, que pagava pel domini útil del mas a Jordi de Peguera, senyor de Castelladral, 28 sous el dia de la Mare de Déu d'Agost i 4 gallines el dia de Nadal. A més, havia de pagar al cap de l'any els delmes de carnelatge i d'olives; és a dir, la desena part de la producció de la carn i les olives. L'hereu de Gabriel fou Aleix Serra dels Exibis.

Dels segles XVII-XVIII es conserven diverses llandes amb dates inscrites a la casa, i cal suposar que la major part de la construcció actual correspon a ampliacions fetes en aquest període. Segons la inscripció de la pallissa, el 1770 l'hereu era Maurici Serra. El següent hereu fou Urbici Serra. Ja a principis del segle XIX l'hereva era Margarida Serra i Semís, nascuda el 1809 i pubilla, que es casà amb Francesc Comasòlibes Graner, fill del mas Bosc de Mussarra, de Monistrol de Calders. Així, en la següent generació el cognom Serra es va perdre. El fill i hereu fou Francesc Comasòlibes Serra. El 1880 l'hereu era Josep Juncadella Comasòlibes. Aquest any segons la contribució de les finques rústiques del terme de Castelladral, el mas Exibis, aleshores anomenat Can Serra, era el dotzè més gran de Castelladral. La família Juncadella Comasòlibes deixà de viure a can Serra a principis del segle XX i es traslladà a Súria, de manera que al mas hi van quedar masovers. El 1946 el propietari era Albert Juncadella Comasòlibes.

Bibliografia

BADIA, J.M. (1988). "Navàs". *Història del Bages*, Volum II. Edicions Parcir. Manresa, p. 162-163.

BADIA, J.M. (1990). "Castelladral en el temps", *El Morralet*, Navàs, p. 14.

BOLÓS, J. (2006). *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Serrateix (segles X-XV)*. Fundació Noguera, Diplomatari 42. Barcelona, p. 471, 525 (B389, 344).

CAIXAL, ÀLVAR; VILAMALA, Imma i altres (2018). *Pla Especial Urbanístic de protecció del patrimoni i catàleg de béns arquitectònics, històrics i ambientals de Navàs (Bages)*. Ajuntament de Navàs. Fitxa 98.EA

OBRADORS, J (1991). "Trajecte de les cases de Castelladral, habitades el 1904 i utilització correcte dels seus noms." *El Morralet*, núm. 1, Navàs, p. 19.

PIÑERO, J. (1995). *Inventari del Patrimoni Arquitectònic i Històric de Navàs*. Ajuntament de Navàs. Fitxa RU. 35.

SERRA SELLARÉS, Francesc. *La casa, mas i heretat de la Serra dels Exibis*. Treball inèdit.

